

Degnen Oluf Hansen Lind i Vamdrup og den evangelisk-kristelige Salmebog.

Foredrag ved „Historisk Samfund for Ribe Amt“s Møde i Vamdrup den 20. Oktober 1904.
Af Provst **J. Nissen** i Brørup.

I 1798 udkom der en ny Salmebog, den saakaldte evangelisk-kristelige, efter at Kingos Salmebog, der var bleven indført 1699, havde været den almindeligst brugte nu i 100 Aar. Der var skyllet en Lærdoms- og Oplysningsbølge ind Syd fra, hvori meget af det gamle kristelige gik til Grunde, saaledes ogsaa Salmebogen. Det er Rationalismen eller Fornufttroen, der bryder frem. Man vil kun tro, hvad man kan begribe, og det kommer overhovedet ikke an paa, hvad man tror, men hvad man gør. Alt kommer an paa den sunde Fornuft og paa at føre et menneskeligt retskaffent og sædeligt Liv. Det er det, Kristus har givet Anvisning til ved sin Lære. Han er ikke Frelseren; thi en saadan behøves ikke, men han er den store Lærer, hvis Leveregler det gælder om at følge, saa bliver man lykkelig og salig. Og der drives da paa alle Omraader paa „Menneskelivets Forbedring“.

Man kunde da nu heller ikke længere finde sig i at beholde de gamle Salmer med deres „mørke Overtro“. Der blev nedsat en Kommission, der skulde udarbejde

en ny Salmebog, og Formanden i den var Sjællands Biskop, Balle. Biskop Balle hørte ganske vist ikke til dem, der klagede over, at Kingos Salmebog var forældet og ubrugelig. Han erklærede tværtimod, at han selv elskede de gamle Salmer, og havde udtalt Ønsket om, at Almuen paa Landet endnu længe maatte beholde dem. Men han var i dette Punkt som i andre tilbøjelig til at haabe, at man ved at give lidt efter skulde kunne vinde Modstanderne, hvorved det da saa ofte gik ham efter det gamle Ord om den, der faar en Finger og tager hele Haanden. Saaledes gik det i hvert Fald fuldtud med Salmebogen. Alle de gamle Salmer, som troende Kristne havde følt sig opbyggede ved i Aarhundreder, blev vragede, saavel Kingos som Brorsons. Blev enkelte optagne, saa var det i en ganske omarbejdet Skikkelse, saa de kunde passe med Tidens Smag, og det vil sige: saaledes, at der ikke var nogen egentlig eller i hvert Fald grumme liden Kristendom tilbage i dem. Saaledes gik det med „Vor Gud han er saa fast en Borg“, der blev omarbejdet i en Skikkelse, om hvilken det blev sagt, at „Luthers Aand var ganske uddampet af den“, ja — føjer vedkommende til — „det lader, som om Kommissionen har været forlegen med den onde Aand, den som Luther ikke var bange for at slaa med Knytnæve“. Et bekendt Eksempel paa den Ud-vanding, der fandt Sted af de gamle Salmer, er Brorsons „Op al den Ting, som Gud har gjort“, hvor det prægtige Vers „Gik alle Konger frem paa Rad — i deres Magt og Vælde, — de mægted ej det mindste Blad — at sætte paa en Nælde“, blev forvandlet til „Og kom end alle Kongerne — i deres Pragt og Vælde, — ej mindste Straa frembragte de, — et Vink dem selv kan fælde“. Forøvrigt var det ikke saa mange

af de tidligere Salmer, der blev optagne, og de fleste af dem var i en saa forandret Skikkelse, at de ikke var til at genkende. Men ellers var de fleste nye.

Men hvor fik de da alle de nye Salmer fra? Jo, det var den letteste Sag af Verden. Biskop Balle tilstillede nemlig en stor Mængde Præster og Theologer, samt Medicinere og Jurister en skriftlig Opfordring til at indsende Bidrag, og som Vejledning til de Emner, man ønskede behandlede, henviste han til sin nylig udkomne „Lærebog i den kristelige Religion“ — Balles Lærebog —, som han bad dem lægge til Grund. Frugten af denne Opfordring blev en saadan Oversvømmelse af aandelig Digtning, at Kommissionen hurtig maatte frabede sig mere, da den vilde have tilstrækkelig Beskæftigelse i flere Aar med at gennemgaa og vælge mellem det, den allerede havde faaet.

Det vil forstaas af det her anførte, at det maatte blive en mærkværdig Salmebog, og det blev det jo ogsaa; „den næstsletteste i hele Kristenheden“ er den kaldt, uden at jeg dog har nogen Mening om, hvilken der er den sletteste. Den var hverken evangelisk eller kristelig. „Det er ellers Synd og Skam — skriver den bekendte Lægprædikant Peder Larsen fra Dons til Biskop Brammer i 1852 — at benævne den med dette Navn, naar jeg tænker paa, hvad en Præst engang sagde, da en sagde, han kunde ikke vide, hvem der havde skrevet Titelbladet paa bemeldte Bog; det har Fanden skrevet, svarede han. Naar Efterslægten engang ser, hvad vi har kastet under Bænken, og hvad vi igen har ladet os binde paa Ærmet, saa maa den enten tro, at Luthers Aand og Tro har ganske været forsvunden her i den Lutherske Menighed, eller ogsaa at der har maattet herske et forfærdeligt Pave-

dømme, førend saadanne Ting kunde ske. Deres Højærværdighed maa ellers tro, at jeg nu om Søndagen er i en ikke ringe Forlegenhed; thi vi have Gud være lovet en Præst, som kan tiltale mit Hjerte, at det tit bliver let, og saa ved Deres Højærv. nok, som Apostlen siger, hvem som er glad, han synger, og naar saa de andre begynde at stemme i, saa vil jeg gerne stemme med, men jeg mangler en Bog. Imedens jeg boede i Fyen, havde jeg én; men den laa alletider i Kirken og blev ogsaa liggende der, da jeg rejste derfra. Nu har jeg aldrig siden kunnet faa saa mange Penge tilovers, at jeg har kunnet faa i Sinde at købe en for; men jeg har jo heller aldrig følt Savnet saa haardt som nu og maa derfor hjælpe mig, saa godt som jeg kan, ved at kigge omkring hos andre. Jeg har rigtignok undertiden en Sidemand, som sidder endnu og kigger i Dr. Kingos, men saa snæver er rigtignok min Samvittighed ikke, at jeg jo nok kan synge med i den ny; er der et og andet Udtryk, som er altfor ukristeligt, det kan jeg jo springe over eller nynne nogle andre Ord ved mig selv, som jeg kan hitte paa“.

Bogen kom altsaa 1798, og Størsteparten af den danske Menighed maatte trækkes med den i henvend et Par Menneskealdre. Fra 1800 indførtes Bogen, dog ikke ved Tvang, men lidt efter lidt med Lempe, hvor Præst og Menighed kunde enes derom. Balle gjorde sit til, at den kunde blive indført i Sjællands Stift. Paa sine Visitatser forelæste han Salmer af Bogen for Menighederne, „og da den Mand, — som en gammel Bonde sagde, — jo læste kønt og saa spurgte os, om vi kunde have Lyst til at faa saadan en Salmebog, sagde vi ja, men bagefter fortrød vi det“. Paa Øerne

blev Bogen med en enkelt Undtagelse indført allevegne. Her i Jylland gik det ikke saa nemt. Ikke blot vilde de saakaldte „stærke Jyder“ ikke have den, ligesom de med Kraft modsatte sig Balles Lærebog, og af den sidste Grund blev de forfulgte; thi Balles Lærebog *skulde* indføres, medens Salmebogen jo var en frivillig Sag; men ogsaa mange andre Steder vilde de ikke have den. I Aalborg Stift blev Kingos Salmebog ved at bruges i 95 af Stiftets 200 Kirker. Her i det sydlige Jylland gik det op og ned med Indførelsen. I Malt, hvor jeg først var Præst, blev den første Gang tagen i Brug Pinsedag 1810, hvorom der findes en Antegning i den gamle Embedsbog, der lyder omtrent saadan: „Ved Salmebogens Indførelse forefaldt ingen Uorden, undtagen at Sognefogdens Søn Anker Pedersen gjorde nogle uanstændige Miner, hvilket bemærkedes af flere i Menigheden og i Særdeleshed af Hr. Lautrup med Familie“. I Brørup, hvor jeg nu er Præst, blev den aldrig indført, da et Par toneangivende Mænd i Menigheden bestemt modsatte sig det. I Hjarup og Vamdrup Menigheder indførtes den først ved Resolution af 25. Februar 1834, altsaa over en Menneskealder efter dens Fremkomst, og det skete ikke uden store Vanskeligheder. Særlig fik Sagen et alvorligt baade Forpil og Efterspil, der mundede ud i to Provsterets-sager, hvoraf i hvert Fald den ene blev appelleret til Højesteret, mod den daværende Degn Oluf Hansen Lind. Det er herom, jeg vilde fortælle lidt. Kilderne til min Viden er dels Provsteretsforhørene, som de findes i en gammel Protokol i mit Arkiv, dels nogle mundtlige Meddelelser fra et Par gamle Folk i Hjarup, navnlig fra den gamle Veteran Hans Høegh i Hjarup.

Mandagen den 2. Februar 1824 var der et stort Røre

i Hjarup Skole. Skolehuset laa ikke dengang, hvor det nu ligger, men mere midt i Byen der, hvor der nu er en Kolonialhandel. Degnen Oluf Hansen Lind, der var Degn baade i Hjarup og Vamdrup Sogne og tillige var lejet til at besørge Undervisningen i Hjarup Skole, var mødt om Morgenen for at begynde sin Skole. Men hen paa Formiddagen møder Præsten, Pastor Jørgensen, tilligemed Sognefogden og en Mand mere, der var Medlemmer af Skolekommissionen, for at bortvise ham af Skolen. Degnen nægtede at forlade denne, Præsten hævdede truende sin Stok imod ham, og Børnene stak i at græde. Det saa ud til at ville komme til Haandgribeligheder, og det kunde være bleven svært nok selv for de tre at faa Degnen flyttet, da denne var en stor og stærktbygget Mand; men det endte da med, at Kommissionen atter forlod Skolen, medens Degnen fortsatte sin Undervisning til Middag.

Aarsagen til dette noget paafaldende Skridt var dels den, at Lind egenmægtig havde forandret ved Læsetimerne, dels og navnlig, at han havde forbudt Børnene at lære de dem af Præsten foresatte Salmer i Skolen, fordi den evangelisk-kristelige Salmebog ikke var indført i Skolen, saa lidt som den jo var indført i Kirken, ligesom han ogsaa i et Skolekommissionsmøde havde ytret, at Thonboes Bibelhistorie paa nogle Steder indeholdt Løgn imod Bibelen. I den Anledning var der i de foregaaende Maaneder ført forskellige Forhandlinger i Skolekommissionen, hvis daværende læge Medlemmer Jes Andersen og Jens Larsen havde holdt paa Degnen. De havde ikke noget imod, at han forandrede ved Læsetimerne, og de vilde ikke være med til at mulkttere ham, fordi han ikke vilde

bruge den evangelisk-kristl. Salmebog, da de ej heller vilde have den indført i Skolen; ja Jens Larsen, der afvigte Vinter havde haft en Datter, som gik til Konfirmationsforberedelse, havde selv forbudt hende at lære de Salmer i omtalte Salmebog, som blev hende foresatte af Præsten. Fra Nytaar var der imidlertid kommen nye Skolekommissionsmedlemmer, og saa kom Krisen. Der var kommen gentagne Paalæg fra Skoledirektionen og tilsidst en Ordre af 24. Januar. Da dette intet frugtede, var det, at Skolekommissionen mødte personlig den 2. Februar for at lukke Skolen, hvilket jo dog ikke lykkedes den paa staaende Fod.

Saasnart Kommissionen var gaaet bort, fik Lind sendt Bud til Jes Andersen og Jens Larsen, efter Samraad med hvem han vedblev at fortsætte Undervisningen. Ligeledes blev ved deres Foranstaltning Bymændene forsamlede i Skolen den samme Eftermiddag, hvor Lind fortalte dem, hvad der var passeret om Formiddagen, og derpaa efter deres Begæring skrev en Klage til Politiretten, som blev underskrevet af samtlige Bymænd. Ligeledes blev det ved samme Lejlighed aftalt, at Bymændene næste Morgen vilde samlede gaa hen til Præsten for at overlevere ham en af Anders Østergaard samme Eftermiddag i Skolen skriftlig forfattet Paa-stand.

Da Lind saa næste Morgen henimod Kl. 8 kom til Skolen, fandt han denne tillaaset. Børnene, der var komne til Stede, maatte gaa hjem igen. En gammel, endnu levende Kone, der bor i Hjarup, og som baade var til Stede i Skolen den 2. Februar og mødte ved Skolen næste Morgen — skønt det er over 80 Aar siden, var hun dog dengang 9 Aar gammel —, har fortalt mig, at Skolen var tillaaset med den store

Hængelaas fra Kirken, og hun kunde i mange Aar ikke komme til Kirken og se denne Laas, uden at hun maatte tænke paa hint bevægede Optrin i Skolen. Da Lind fandt Skolen lukket, gik han hen til Jes Andersen og Jens Larsen, og de gik samlede hen til Skolen, hvor efterhaanden de andre Bymænd indfandt sig. Herfra begav de sig saa, som det var aftalt Dagen i Forvejen, i et samlet Optog hen til Præstegaarden, medens Lind blev tilbage ved Skolen. De var ialt 38, og 5 af dem, hvoriblandt Jes Andersen, Jens Larsen og Anders Østergaard, gik ind til Præsten. De opnaaede dog intet, Skolen var og blev lukket.

Et Par Aftener efter samledes Lind med Jens Larsen og flere hos Jes Andersen for at drøfte, om der ikke kunde lejes en Skolestue et Steds i Byen. Anders Tonnesen havde et Hus, hvor der boede en Væverpige, hvis Stue han var villig til at overlade dem, naar de kunde faa hende til at flytte. En ung Fyr, Thomas Mikkelsens Søn Niels, blev sendt derhen for at høre, om hun var villig til at flytte, og dette var hun da ogsaa, naar de vilde levere hende Langhalm til Tag paa et Hus, hun havde købt i Byen. Fredag den 6. Februar begyndte Lind da paany Skolen i dette lejede Lokale, hvor efterhaanden de fleste Børn samledes igen, og her fortsatte han Skolen til Begyndelsen af Maj, da Undervisningstiden ophørte, ligesom der kom et udtrykkeligt Forbud fra Direktionen til ham mod at fortsætte.

Imidlertid havde Præsten indsendt Klage over det passerede, og dertil knyttede han tillige en Klage over Linds lovstridige Forhold som Degn. Denne samler sig i 4 Punkter: 1. At han uagtet Præstens gentagne Formaninger ikke har villet ringe Bedeklokken Mor-

gen og Aften. 2. At han har nægtet at forevise Præsten Kirkebøgerne og revet dem ud af hans Hænder i Præstens egen Stue, og dernæst i 2 Mænds Overværelse, som han havde tilkaldt som Vidner, nemlig Anders Tonnesen og Jens Mortensen, der var Præstens Medhjælper, været saa grov imod Præsten, at denne havde været nødt til at vise ham Døren. 3. At han trods Præstens Forbud har saavel i Husene som paa Kirkegaarden og ved Gravene sunget dels selvgjorte Salmer og dels andre Salmer end de af Præsten forordnede. Og endelig 4. at han har udvist mod Præsten Foragt og Drillerier f. Eks. ved at sætte til Hest forbi hans Vogn for enten at overstænke ham med Snavs eller skrække hans Heste.

Som Følge af alt dette blev Lind nu suspenderet og tiltalt for en Provsteret. Denne, der bestod af Amtsprovst Dr. phil. Høxbro fra Rødning — man erindre, at Tørninglen jo i gejstlig Henseende hørte med til Ribe Amt — Kancellisekretær, Herredsfoged Finsen og Herredsskriver, Overavditør Estrup, samledes 1. Gang i Hjarup Skolehus den 24. Juli 1824, dernæst 6. September, 15. og 29. November s. A. og 10. Januar n. A., da Dommen falder. Lind fragaar i det hele ikke de Beskyldninger, der rettes imod ham, men undskylder sig paa bedste Maade. Med Hensyn til Forandringen af Læseplanen og Nægtelsen af at bruge den evangelisk-kristelige Salmebog, mener han, at han som lejet Skoleholder maa rette sig efter Skolekommissionens Flertal, der har lejet ham, og han havde da her handlet i Forstaaelse med Jes Andersen og Jens Larsen, ligesom han vidste, at det var Beboerne imod, at deres Børn skulde lære efter denne Salmebog. Det er sandt, at han ikke har ringet med Kirkeklokken

Morgen og Aften; men han vidste ikke, det var hans Pligt, og da han boede udenfor Byen — han havde et lille Sted oppe i Nærheden af Eliselund —, faldt det ham besværligt, hvorfor han lod det være. Spørgsmaalet om Kirkebøgerne forbigaar jeg, da dette opløste sig til et rent Smaatteri. Det er ogsaa sandt, at han trods Præstens Forbud har sunget en selvgjort Salme ved Rasmus Eriksens Begravelse; men han mente, at Præsten kun tidligere havde forbudt ham det, fordi det kunde være de paarørende anstødeligt, og de paarørende her havde ikke haft noget derimod. Naar han ved samme Lejlighed ved Graven havde sunget en anden Salme end den af Præsten forordnede „Hvo ved, hvor nær mig er min Ende“, mente han at være sagesløs, da der staar i Ritualet, at man skal synge „Hvo ved . . .“ eller en anden passende Salme, og han fandt nu den, han havde sunget, mere passende, idet han forøvrigt saa ogsaa havde endt med at synge nogle Vers af „Hvo ved, hvor nær mig er min Ende“. Endelig at han havde redet saa stærkt forbi Præstens Vogn, laa i, at han skulde skynde sig for at komme først til Hjarup Kirke for at ringe med Klokkerne, inden Præsten kom, hvortil dennes Kusk, der var tilkaldt som Vidne, dog meget rigtig bemærkede, at han ikke syntes, at Degnen af den Grund behøvede at ride 3 Gange forbi dem, idet han, naar han var kommen forbi, lod sin Hest gaa i Skridt, for saa, naar Præstens Vogn var kommen foran, paany at galopere forbi den.

Hvad Provsteretsdommen gik ud paa, kan jeg ikke oplyse, da det ikke er anført i Protokollen; men tiltalte erklærede sig utilfreds med den og ønskede Dommen indanket til højere Ret. Sagens Udfald ved Højesteret blev, at han blev dømt til at betale en Mulkt

af 50 Rdlr., hvorefter hans Suspension den 29. Marts 1826 blev hævet. Imidlertid synes det, at man har benyttet denne Mellemtid til at faa Degneembedet i Hjarup og Vamdrup skilt i to; thi for Fremtiden omtales Lind kun som Degn i Vamdrup. Saaledes endte da, hvad jeg før kaldte Forspillet, eller hvad man med Henblik paa, hvad der senere kommer, vel ogsaa kunde kalde den første puniske Krig.

Endnu samme Aar 1826, som Lind paany havde overtaget Degneforretningerne i Vamdrup, maatte han — den 28. August — have et alvorligt Paalæg af Biskoppen om ved Ligbegængelser kun at synge de Salmer, som Præsten forordnede; men herefter gaar det godt i adskillige Aar. Lind havde jo ikke længere noget med Skolevæsenet at gøre, og i Kirken var den evangelisk-kristelige Salmebog ikke indført, saa der var ikke særlig Anledning til aabenbar Konflikt med Præsten. Endelig lykkedes det imidlertid Pastor Jørgensen at faa den evangelisk-kristelige Salmebog indført ved Kancelliets Resolution af 25. Februar 1834, og straks trækker der et nyt Uvejr op. Allerede i April maa Præsten indgive Klage over Degnen. Denne bliver paany suspenderet, og den 20. Juni 1834 — altsaa 10 Aar efter, at den første Provsteret var holdt — samles der paany en Provsteret, denne Gang paa Tinghuset i Kolding, bestaaende af Distriktsprovst Næblerød i Vilslev (Gørding Herred hørte dengang med til Provstiet), Herredsfoged Oxenbøll og Retsskriver, Justitsraad Estrup. Klagen gik i det væsentlige ud paa: 1. at „Degnen gentagne Gange i Kirken under Prædikenen havde gjort Fagter og Gebærder, sigtende til at gøre Nar af Præsten“. Hermed hang det saadan sammen, at Præsten nogle Søndage før Jul havde be-

kendtgjort, at han ønskede den nye Salmebog indført fra 1. Juledag. Degnen havde da kastet et Blik op paa Præsten og derefter ned i Kirken og smilet. Det samme havde gentaget sig 1. Juledag, da Præsten maatte bekendtgøre, at Salmebogen endnu ikke kunde tages i Brug, da en Del modsatte sig det, og endelig en Gang senere, formodentlig den Søndag, det blev bekendtgjort, at nu skulde den indføres. Degnen anfører, at dette har været ham uvitterligt; men han har — som andre har sagt ham — smilende Træk, og dette er maaske Grunden til Misforstaaelsen. Senere indrømmede han dog, at han mulig har set andre le nede i Kirken og derfor ogsaa selv har smilet. Retten mener ikke, at han har villet gøre Nar af Præsten, men at hans Adfærd kun sigter til Indførelsen af den nye Salmebog, som han efter alles Udsagn ses at have været en Modstander af — nogle af Vidnerne bruger saaledes det Udtryk, at den nye Salmebog var ham modbydelig, og at han elskede den gamle Salmebog — men den maa dog anse hans Opførsel i Kirken for usømmelig og strafværdig.

Det andet Anklagepunkt var, at „han ved den gamle Frøken Kjøpings Begravelse i Bastrup 1. April 1834 havde sunget efter den gl. Salmebog og først hørt op dermed efter Præstens gentagne Anmodning.“ Degnen mener, at da det er hans Pligt at synge i Lighuset, havde Præsten ikke der noget at befale over ham; og forøvrigt laa den Del af Bastrup i det Slesvigske, hvor man brugte den Pontoppidanske Salmebog. I den første Del af denne Betragtning giver Retten ham Medhold, saa her frikendes han. Naar han derimod ved samme Lejlighed paa Kirkegaarden har sunget en Salme efter den gl. Salmebog i Stedet for den

af Præsten forordnede af den evangelisk-kristelige, kan dette ikke billiges; thi selv om han, hvad han undskylder sig med, ikke har hørt Præstens Befaling, burde han dog have henvendt sig til ham for at spørge om, hvad han skulde synge.

Saa anklagedes han fremdeles for, at han ved Sangundervisningen i Skolerne havde betjent sig af den gamle Salmebog, hvortil han yderligere havde knyttet Udlægninger af de gamle Salmer, alt mod Præstens eller Lærerens Forbud. Retten erkender imidlertid, at da han ikke har noget med Skolevæsenet at gøre, kan det heller ikke være hans Pligt at undervise i Sang, og da der saaledes ikke er Tale om hans Forhold og Pligter i Embedet, bortfalder denne Klagepost.

Endelig har han ved Skolelærer Davidsens Barns Begravelse i Begyndelsen af Maj sunget Salmen „Hvo ved, hvor nær mig er min Ende“ efter den gl. Salmebog i Stedet for efter den evang.-kristelige. Han undskylder sig med, at Præsten havde budt ham at synge den, og da han ikke vidste, at der ogsaa var en Salme, der begyndte saadan i den evangelisk-kristelige Salmebog, sang han efter den gamle; men denne Undskyldning vil Retten ikke lade gælde.

Der var endnu et Par mindre Anklagepunkter, hvori Retten dog ikke fandt ham strafskyldig.

Sagen strakte sig gennem 10 Retsmøder, og Dommen blev ikke afsagt før den 23. April 1835, idet Sagen dog havde været udsat fra den 26. September 1834 til den 26. Februar 1835. Provst Næblerød, der gentagne Gange havde maattet rejse den lange Vej fra Vilslev til Kolding, 14 Mil frem og tilbage, blev nemlig syg, en Sygdom, der endte med Døden, og Pastor Find i Seest maatte konstitueres i hans Sted. Dommen lød paa, at

„Tiltalte Oluf Hansen Lind bør at bøde 50 Rbd. Sølv til Ribe Amts Fattigkasse samt at betale alle af denne Sag lovlig flydende Omkostninger, deriblandt Salær til Aktor, Prokurator Dahl, 12 Rbd. Sølv“. I sine Indlæg var Lind fremkommen med forskellige Injurier og Beskyldninger mod Pastor Jørgensen, hvorfor denne yderligere havde anlagt en privat Injuriesag. I denne faldt der Dom den 12. Januar 1836, ved hvilken Lind ligeledes blev dømt til at betale 50 Rbd. til Ribe Amts Fattigkasse og Omkostningerne, hvoriblandt 20 Rbd. Sølv i Salær til Prokurator Dahl.

Saaledes endte den anden puniske Krig, og det saa ud til, at Pastor Jørgensen havde sejret over hele Linien. Men inden denne sidste Dom faldt, var imidlertid den tredie Krig begyndt, hvori Pastor Jørgensen, om end han ogsaa her tilsyneladende sejrede, dog i Virkeligheden kom til at ligge under: Sagen mod de gudelige Forsamlinger. Det var i December 1835, at Peder Larsen fra Skræppenborg paa Fyen sammen med Anders Larsen fra Gamborg holdt sin første Forsamling hos Lars Haastrup paa Riglandsig i Ødis Sogn. Her var Niels Thomsen fra Hjarup til Stede og fik dem over til Hjarup, hvor de holdt Forsamling hos Anders Østergaard den 22. December 1835, den Forsamling, der gav Anledning til, at Pastor Jørgensen anklagede dem for Overtrædelse af Forordningen af 13. Jan. 1741 om gudelige Forsamlinger, hvorfor Anders Østergaard og Niels Thomsen første Gang blev indkaldte for Herredsfogden i Kolding. Dette skal jeg imidlertid ikke komme nærmere ind paa her, da det ikke direkte vedrører mit Emne; desuden vil vel adskillige her vide god Besked derom, og ellers vil man uden stor Vanskelighed kunne faa det at vide. Men jeg nævner det, fordi det dog

sikkert staar i en vis Forbindelse med det, jeg her har fortalt, og fordi det er interessant at se, hvorledes de Mænd, der bliver Deltagere og til Dels Hovedmænd i det gudelige Røre i Hjarup, alle har været nævnede under Linds første Sammenstød med Pastor Jørgensen. Det var hos Anders Østergaard, eller som han egentlig hed, Anders Jessen paa Østergaard, at Peder Larsen holdt sit første Møde. Det var Niels Thomsen — og dette er den unge Mand, Thomas Mikkelsens Søn Niels, der i 1824 var sendt hen til Væverpigen i Anders Tonnesens Hus for at faa hende til at afstaa sin Stue til Skole —, der havde givet Anledning dertil, og hos ham blev der holdt et nyt Møde den 23. Febr. 1836, der gav Anledning til Retssagen, ved hvilken Peder Larsen samt Niels Thomsen og Anders Østergaard blev idømte Mulkter. Endelig var det hos Jens Larsen, at det tredie Møde skulde være holdt 2. Pinsedag samme Aar, men da der strømmede en Mængde Mennesker til, blev Jens Larsen bange for at have det, og det blev da holdt i en Skov i Nærheden.

Fra de nævnte Mænd nedstammer en Række nulevende kendte Mænd og Kvinder paa Egnen. Eksempelvis skal jeg anføre, at Jes Andersen og Anders Østergaard er nuværende Folketingsmand Anders Jessens Bedsteforældre, den ene paa fædrene, den anden paa mødrene Side. Anders Tonnesen er Bedstefader til Pastor Tonnesen i Hoptrup, der staar som Leder af Indre-Mission i Nordslesvig.

Pastor Jørgensen oplevede ikke Udfaldet af den Anklage, han havde rejst mod de gudelige Forsamlinger. Han døde den 20. November 1836. Lind derimod levede til 1856. Men — kunde jeg tænke mig nogen spørge, og saaledes har jeg selv spurgt — hvad laa saa

egentlig bagved hans Strid med Præsten og hans Modstand mod den evangelisk-kristelige Salmebog? Var det kun en af de sædvanlige Stridigheder mellem Præst og Degn, som der har været saa mange af i ældre Tid og endnu kan være den Dag i Dag, eller laa der noget dybere bagved? Var det saaledes, at Degnen Oluf Lind var en slet Mand og en drilsk Person, som Pastor Jørgensen sagde om ham, eller passer det, hvad et Vidne siger i et af Forhørene, at „Pastor Jørgensen er en stridig Mand, som snart er i Uenighed med en og snart med en anden, derimod har Vidnet aldrig hørt, at noget Menneske har noget at udsætte mod Degnen Lind“? Ja, det sidste er vistnok i det hele rigtigt, skønt disse Uenigheder fremfor alt opstod, som en anden bemærkede, paa Grund af Præstens Arbejde paa at faa den evangelisk-kristelige Salmebog indført, et Arbejde, som jo imidlertid stod paa gennem mange Aar, saa der var rig Anledning til at komme i Strid med mange derom. Men nogen Egennytte kan der jo ikke fra Pastor Jørgensens Side have været forbundet med dette Arbejde; han virkede selvfølgelig kun for Indførelsen af den nye Salmebog, fordi den efter hans Syn paa Sagen mentes at være den bedste. Han synes ogsaa at have været ret virksom for Skolevæsenet, som de gamle Rationalister gerne var det, og ved en Bispevisitats 1834 skriver Biskop Tage Müller i Embedsbogen om den konfirmerede Ungdom fra begge Sogne: Næsten alle svarede med megen Færdighed, og mange med god Forstand, saa jeg havde god Grund til at bevidne min Tilfredshed.

Paa den anden Side faar man det Indtryk, at Degnen Oluf Lind ligesom Præsten var af et hidsigt Gemyt,

og at han ikke altid har kæmpet med blanke Vaaben. Hans nærmeste søger da ogsaa at holde igen paa ham. Ved en Begravelse, hvor han vilde synge efter den gamle Salmebog, fik hans egen Kone Manden i Huset til at nedlægge Indsigelse derimod, fordi, som hun sagde, vi har Fortrædeligheder nok endda, og hun var bange, at dette vilde give Anledning til nye; og da det trak op til den anden Retssag imod ham, var hans Broder Gaardejer Johannes Lind fra Dalby baade hos ham og Præsten for at søge at faa Sagen bilagt, hvad dog ikke lykkedes. Men med alt dette synes der dog ingen Tvivl at være om, at det er fra et kristeligt Standpunkt, at hans Modstand mod den evangelisk-kristelige Salmebog og hans Strid med Præsten har sit Udspring. Han havde faaet Syn for det tomme i Rationalismen. Det var særlig engang, han overnattede i Kristiansfeld, at han var bleven vakt til at se det, har han fortalt Niels Thomsen. Han holdt lange Bønner for Børnene i Skolen, og de holdt meget af ham, siger den førnævnte gamle Kone, og det samme tyder det jo paa, naar der blev klaget over, at han søgte at udlægge de gamle Salmer for Børnene, eller som Præsten sagde „holdt Førelæsninger“ for dem over de gamle Salmer. Det samme faar man et stærkt Indtryk af ved at høre nogle af hans „selvgjorte Salmer“, som det er lykkedes mig at faa fat i. Det er Ligsange, hvor den samme Tanke med nogen Ændring i Indholdet gaar igen de forskellige Steder, og det er den døde, han lader tale. Jeg anfører her én fuldstændig og nogle Vers af en anden:

Mel.: Hvo ved, hvor nær mig er min Ende.

Nr. 1.

Gud giv, jeg Eder kan modtage
ved Himlens yndefulde Port,
da skal I rigtig faa at smage
det evig prægtige og stort,
som intet Øje skue kan
i syndig Verdens mørke Land.

Nr. 2.

Tænk! naar I skal af Herren føres
ind i det dejlig Paradis,
hvor idel Fryd og Glæde høres,
og mættes her paa Englevis
af Herrens Aasyns Herlighed
og følge ham i evig Fred!

Nr. 3.

Ak! maatte I dog færdig være
og have Lamperne i Brand,
at naar han kommer, Frelser kære,
I ham med Glæde møde kan,
gid I befale ham Jer Sag
og vente ham ved Nat og Dag!

Nr. 4.

Ak! lad ham bo i Eders Hjerter,
ledsage med sin Helligaand,
han kender bedst de Nød og Smerter,
som paa Jer Vandring møde kan,
gid han Jer følger ud og ind,
opfylder Hjerte, Sjæl og Sind.

Nr. 5.

Saa skal vi samles for hans Trone
med Livsens dejlig Krone paa,
lovsjunge ham med Jubeltone
med hvide Bryllupsklæder paa,
her evig, evig takke ham,
det højstvelsignede Guds Lam,

Nr. 6.

Som bar vor store Syndebrøde
og tog paa sig vor hele Nød,
da han for os paa Korset døde
og friede os fra evig Død,
ja drog os naadig hen til sig,
tilsidst ind i sit Himmerig.

Mel.: Nu da til Lykke.

Nr. 3.

Hvor jeg nu glædes,
nu jeg min Frelser ser
og hør, her kvædes
saa sødt i Himlene;
glad jeg mon komme
til Himlens skønne Pol
blandt alle fromme,
ja ind for Lammets Stol,
til evig Sommer
og Evighedens Sol.

Nr. 9.

Jeg bær de Klæder,
som her er Himlens Dragt.
Brud jeg nu hedder
og lyser med stor Pragt;
jeg skinner herlig
i evig Fred og Ro,
jeg nu saa kærlig
hos Gud skal stedse bo,
i Himlen herlig
jeg er saa glad og fro.

Nr. 10.

O! Moder kære
og mine Søkend kær,
gid I maa være
hos mig blandt Himlens Hær,

naar Tid har Ende
i Verdens Jammerdal,
I da maa vende
til mig i Himlens Sal,
I uden Ende
da Glæde nyde skal.

— — Hvad man end vil mene om disse Sanges mangelfulde poetiske Form og Indhold, saa er det aabenbart, at de er skrevne ud fra en Kristendomsopfattelse, der er saa fjern som muligt fra Rationalismen. Det er dette hans kristelige Standpunkt, der fremfor alt giver hans Modstand mod den evangelisk-kristelige Salmebog og hans Strid med Præsten, under hvilken han fik Støtte fra saa mange, særlig i Hjarup, sin Interesse, og det kommer til at staa som et forberedende Led i det kristelige Livsrøre, der i Slutningen af Trediverne opstod i Hjarup og en Del af Vamdrup Sogne, og som ved de Forfølgelser, det blev Genstand for fra Øvrighedens Side, kom til at virke som en Løftestang for den gamle kristelige Vækkelse i en stor Del af det sydlige Jylland. Det er da ogsaa af den Grund, jeg særlig har været glad ved at drage Mindet om Degnen Oluf Hansen Lind i Vamdrup og den evangelisk-kristelige Salmebog frem her ved denne Lejlighed.

Endnu skal jeg nævne, at Lind var født den 18. August 1787 i Dalby ved Kolding, hvor hans Fader Hans Olsen var Gaardmand. Han døde den 28. Juni 1856, og hans Grav ligger lige for Indgangen til Vaabenhuset ved Vamdrup Kirke. Der er et temmelig stort Monument paa den, hvorpaa blandt andet staar:

Under denne Gravhøj hviler Støvet
af en kærlig og trofast Mand,
en alt opofrende Fader

— — — — —
Hensov glad i Herren med Troen paa det evige Liv.

Hans Hustru, der under en af Provsteretssagerne
nævnes som svagelig, overlevede ham i mange Aar
og døde først 1879.
